

УДК 338.22.01

ЛАГУТІН Василь, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЕФЕКТИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ*

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади аналізу змісту та ефектів державної економічної політики. Виявлено пріоритетні напрями забезпечення належних кінцевих ефектів (результатів) реалізації економічної політики держави.

Ключові слова: економічна політика, формування і реалізація політики, ефекти економічної політики, очікувані ефекти, отримані ефекти.

Лагутин В. Экономическая политика государства и эффекты ее реализации. Обоснованы теоретико-методологические основы анализа содержания и эффектов государственной экономической политики. Выявлены приоритетные направления обеспечения надлежащих конечных эффектов (результатов) реализации экономической политики государства.

Ключевые слова: экономическая политика, формирование и реализация политики, эффекты экономической политики, ожидаемые эффекты, полученные эффекты.

Постановка проблеми. Теорія державної економічної політики становить ядро сучасної концепції державного регулювання національної економіки і соціально-економічного реформування суспільства. Нинішні кризові економічні та соціально-політичні процеси в Україні, які є наслідком як загальних глобалізаційних викликів, так і особливих національних суперечностей, виявили гострі проблеми досягнення суспільно прийнятних ефектів реалізації економічної політики держави.

* Стаття підготовлена у межах виконання науково-дослідної роботи "Соціально-економічні ефекти державного регулювання внутрішнього ринку в умовах європейської інтеграції України" (номер державної реєстрації 0115U000567). Йдеться про важливість таких споріднених категорій, між якими встановлюється органічний взаємозв'язок, як "державне регулювання економіки – економічна політика держави – ефекти реалізації економічної політики".

Проблематика змісту й ефектів державної економічної політики і державного регулювання економіки має позитивну конотацію.

Поряд з поняттям "державна політика" часто використовується термін "публічна політика". Публічна політика – це політика держави в інтересах і для громадянського суспільства. Вона передбачає чітко визначену сукупність процедур: починаючи від формування і презентації політичних рішень, проведення публічних консультацій із зацікавленими сторонами та експертами, включаючи розробку варіантів рішень, прийняття відповідних законів і завершуючи контролем за реалізацією прийнятих рішень, правозастосуванням, вирішенням реальних суспільних проблем і задоволенням публічних потреб.

Теоретико-методологічна модель аналізу економічної політики держави базується на дослідженні відносин між державою (державними інститутами-регуляторами, чиновниками) і громадянським суспільством (соціальними групами, індивідами-споживачами публічних послуг). При цьому очевидно, що саме суспільство є неоднорідним, воно складається з численних груп інтересів, тому необхідно враховувати конфлікт цих інтересів при дослідженні ефектів реалізації економічної політики держави. У нинішніх умовах загрози отримання негативних ефектів економічної політики в Україні обумовлені впливом комплексу факторів – як зовнішніх (несприятлива геополітична ситуація, валютно-фінансова нестабільність, надмірна залежність від світових сировинних ринків), так і внутрішніх (високий рівень корупції, олігархізація економіки, тінізація, гострі структурні диспропорції, кризове падіння виробництва).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові засади економічної політики держави розглядаються у працях зарубіжних та українських дослідників з різних позицій, зокрема: сутності економічної політики (Дж. Б'юкенен, Р. Манделл, Дж. Стігліц, Я. Тінберген, В. Геєць, І. Малий [1–7]), методології її аналізу (В. Ойкен, Е. Ведунг, В. Терличка [8–10]), окремих складових економічної політики держави (А. Мазаракі, Т. Мельник, О. Макарова, І. Чугунов [11–13]), результативності (ефективності) економічної політики (Л. Ерхард, М. Тетчер, Ф. Фукуяма, Я. Жаліло, Ю. Уманців [14–17]). Проте чимало питань щодо змісту, формування і реалізації економічної політики залишаються дискусійними. Серед них, насамперед, проблеми, пов'язані з ефектами (результатами) економічної політики, їх оцінюванням і процедурами досягнення.

Як відомо, класична теорія економічної політики Я. Тінбергена ґрунтується на відповідності цілей та інструментів регулювання [4; 5]. У більш пізній теорії Р. Манделла – теорії так званої "ефективної ринкової класифікації" процес економічної політики розглядається у контексті оцінювання ефектів дій кожного окремого державного регулятора, який відповідає за досягнення своєї власної мети [2]. Дійсно,

інструменти регулювання, як правило, диверсифіковані та перебувають під контролем різних державних інститутів (регуляторів). Кожного разу вибудовується окрема модель: "цільовий показник – інструменти – регулятор, який впливає на реалізацію мети".

Метою статті є розкриття теоретико-методологічних підходів до аналізу економічної політики та її ефектів, обґрунтування змісту поняття "ефекти реалізації економічної політики держави", виділення напрямів досягнення належних ефектів економічної політики в Україні.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою статті є наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів з проблем економічної політики держави, державного регулювання економіки, підвищення ефективності економічної політики в Україні. У процесі дослідження використано сукупність традиційних та новітніх наукових методів і підходів: системний та структурно-функціональний, наукового абстрагування, аналізу і синтезу, порівняння, єдності еволюційного та генетичного підходів.

Результати дослідження. Головним політико-економічним суб'єктом у суспільстві є держава. Держави розрізняються за ефектом дій політичного центру владних і управлінських функцій. Цей ефект приймає значення в широкому діапазоні між абсолютною економічною владою з граничною централізацією управління та децентралізацією влади й управління. Можливості держави в економіці значно більші, ніж бізнесу та окремих індивідів. Це багато в чому стосується можливих ефектів реалізації цілей та завдань економічної політики.

Під ефектом (від лат. *effectus* – дія), зазвичай, розуміється результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів [18, с. 177]. В економічній науці термін "ефект" використовується дуже широко, зокрема: ефект витіснення, ефект доходу, ефект заміщення, ефект мультиплікативності, ефект масштабу та ін. Економічний ефект – це кінцевий результат економічної діяльності. Щодо ефективності, то вона пов'язана з отриманням певного ефекту (впливу). Ефективність політики – це властивість політичних дій, рішень та поведінки, що відображає міру того, наскільки ці дії, рішення та поведінка приводять до бажаних наслідків [19, с. 195].

На *рис. 1* відображено змістовні складові державної економічної політики як системи управління національною економікою.

Мета і завдання економічної політики багато в чому обумовлені тією парадигмою, яка має пріоритет у суспільстві та науці. Проте у будь-якому разі ці цілі (завдання) не можуть не бути суперечливими. У цих умовах важливо розподілити відповідальність за ефект проведення економічної політики відповідно до міри впливу окремих інструментів на встановлені завдання.

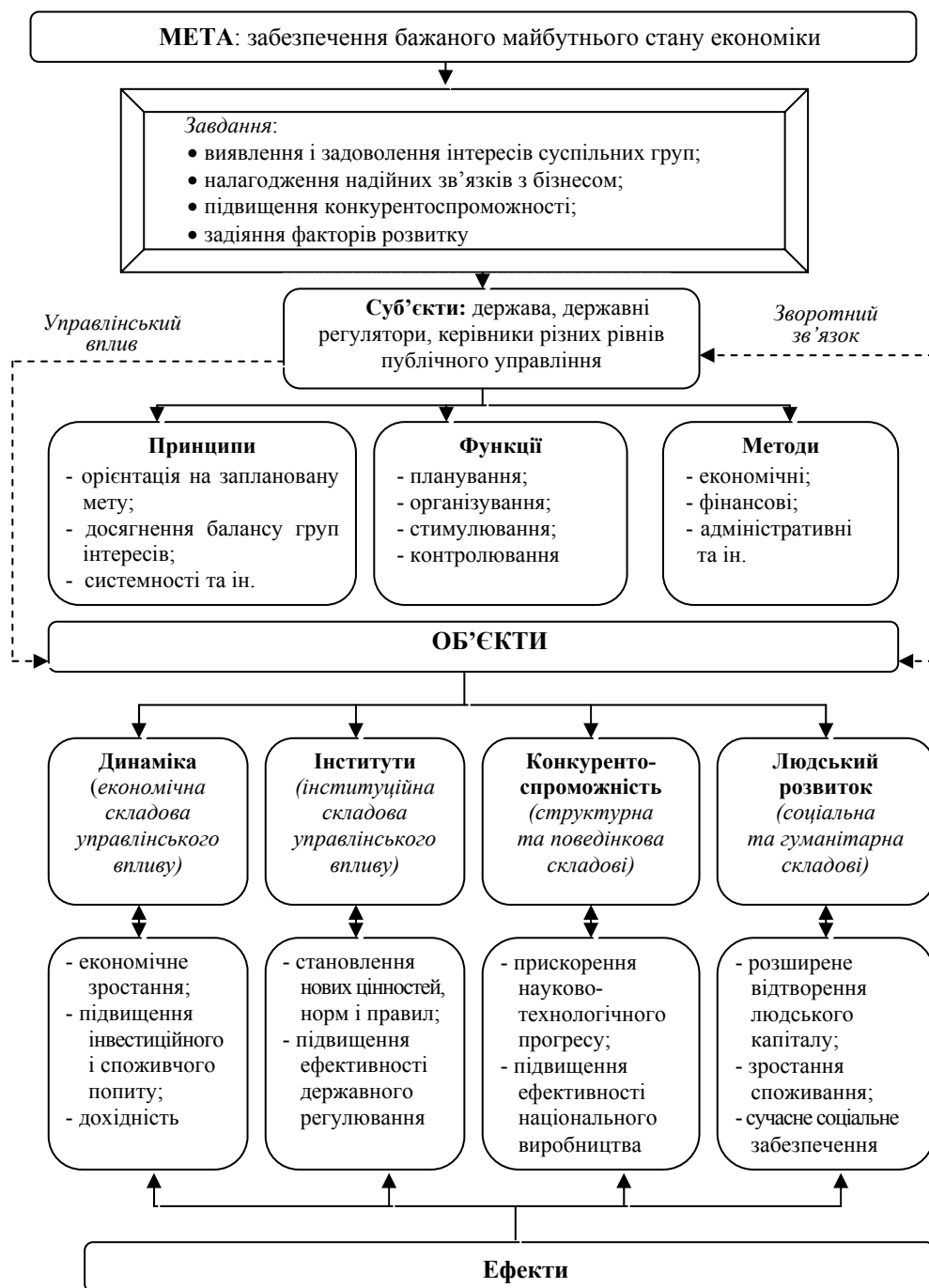

Рис. 1. Економічна політика держави як система управління національною економікою

Джерело: складено автором.

У результаті формується така модель державного управління, що забезпечує вибір політико-економічного рішення залежно від поточних і перспективних умов розвитку.

Сукупність завдань та інструментів регулювання починають діяти на практиці за наявності особливого трансмісійного (передавального) механізму, тобто способів впливу держави на економіку з урахуванням очікувань економічних агентів. Отже, логіка формування економічної політики держави вимагає певної послідовності дій: формулювання основних і допоміжних завдань, які необхідно досягти до заданого терміну; визначення цільових показників (таргетів), в яких можна виразити зміст завдань; підбір інструментів, які здатні впливати на виявлені зв'язки між цільовими показниками й іншими параметрами економічної системи. Тобто йдеться про забезпечення ефективності послідовного застосування інструментів регулювання і формування дієвого трансмісійного механізму економічної політики, що дає змогу забезпечити рух національного господарства в передбачуваному напрямі.

Можливості державної економічної політики визначаються рівнем розвитку національної економіки. Для великомасштабної економіки завдання політики держави істотно ускладнюються, різні інструменти дії при цьому зачіпають функціонування різноманітних пов'язаних сфер, впливаючи на їх стан. Слід брати до уваги й різний лаг запізнювання, який ще й перманентно змінюється через низку зовнішніх і внутрішніх обставин.

Мета державної економічної політики пов'язана з бажаним майбутнім станом об'єкта, якого намагається досягнути суб'єкт. На практиці зазвичай справжня мета і завдання економічної політики просто не доводяться до відома суспільства або доводяться в суттєво перекрученому вигляді. Підміна мети і завдань – типовий випадок у процесі реалізації сучасної політики в слаборозвинених економіках.

Суб'єктом державної економічної політики є держава, державні регулятори залежно від окремих сфер національної економіки. При цьому політико-економічні рішення на практиці часто приймаються з огляду не тільки на об'єктивну оцінку фактів, а й на суб'єктивні ціннісні судження, тобто підходи конкретних керівників державних регуляторів до інтерпретації цих фактів. За цих умов поведінка державних регуляторів у процесі реалізації економічної політики далеко не завжди буде раціональною і може набирати корупційні "відтінки".

Державні регулятори є активним полем впливу з боку усіх груп інтересів у суспільстві. Ці впливи досить повно досліджені в економічній теорії. Так, важливою тут є теорія захоплення Дж. Стіглера, за якої державний регулятор закономірно починає захищати інтереси тієї галузі діяльності, яку він регулює; великі компанії даної галузі рано чи пізно "захоплюють" регулятор [20; 21]. Слід відмітити також теоретичні розробки моделі відносин між державним регулятором і законодавчим органом, де пріоритетне місце посідає парламент, який формує бюджет регулятора і затверджує його керівників [22].

У процесі реалізації економічної політики і безпосереднього впливу на економічну систему суб'єкт використовує різноманітні принципи, функції і методи досягнення цілей. Йдеться про методи прогнозування, оптимального розподілу ресурсів, експертні процедури, різні способи обробки інформації (інформаційні системи), методи ранжування завдань і рішень, стратегічного й інших видів планування та ін.

Реалізація економічної політики забезпечується шляхом управлінських дій з боку владного суб'єкта на об'єкт. При цьому суб'єкт використовує широкий масив інструментів дії, методів управління, які сумарно дають той результат, на який він очікує. Слід погодитися з Ю. Уманцівим, який зазначає: "Виважена економічна політика на перше місце ставить результативність економічних інструментів. Виважена економічна політика передбачає обрання оптимального, спроможного забезпечити необхідні результати інструментарію регулювання" [17, с. 10].

Власне державне управління національною економікою здійснюється за допомогою певних принципів, в основу яких покладено ідею "реалізації" влади – у вигляді наказів, завдань, команд, з подальшим преміюванням за виконання або покараннями за невиконання. Принципи державної економічної політики ідентифікуються залежно від двох протилежних точок зору на регулювання економічного розвитку – неоліберальної та градуалістської (дирижистської).

У цьому зв'язку доцільно відзначити концепцію та практику "нового державного менеджменту" (*new public management*) [23; 24] та "врядування" (*governance*) [25; 26]. По суті, це означає широке впровадження ринкових моделей поведінки й діяльності у публічне управління. Мотивація й оцінювання діяльності державних службовців усіх рівнів тут будується на основі ринково-конкурентних підходів і принципів.

Реалізація економічної політики держави ґрунтується на базових функціях: плануванні (прогнозуванні), організації, мотивації, координації та контролі. Саме державне регулювання вимагає ресурсів, адже воно пов'язане з витратами. Сучасні підходи до реалізації державної економічної політики орієнтуються на результати, а не на вкладені ресурси, тобто на дієві управлінські правила і процедури (впровадження технологій публічного управління за результатами – *performance management*). При цьому основними критеріями оцінювання успішності дій державних регуляторів стають ефективність, результативність та якість наданих публічних послуг. Ф. Фукуяма писав, що більшість випадків успішної побудови сильної держави і реформи офіційної сторони відносин мали місце, коли суспільство породжувало сильну внутрішню потребу в організаціях і потім створювало їх цілком відкрито, імпортуючи структури ззовні або адаптуючи зарубіжні моделі до місцевих умов [15, с. 68].

Дедалі більшого значення набувають децентралізація державного управління, впровадження принципу субсидіарності – максимальне наближення до споживачів центрів прийняття рішень щодо надання публічних послуг. Йдеться про заміну формальних ієрархічних зв'язків між регуляторами і всередині них відносинами на контрактній основі. У цих умовах методологічна роль інституційної теорії контрактів є очевидною [27].

При зміні повноважень державних регуляторів має змінитися й набір інструментів, здатних впливати на параметри об'єкта в необхідному для держави напрямі. Одночасно зміна дії інструментів безпосередньо впливає на стан об'єктів національної економіки, а також самі повноваження регуляторів. Тим самим починають діяти канали прямого і зворотного зв'язку.

Центральне місце на *рис. 1* займають прямі та зворотні зв'язки між суб'єктом і об'єктами державної економічної політики. Суб'єкти повинні чітко усвідомлювати мету управління, сферу докладання своїх зусиль і можливості до змін об'єктів управління, а також функціональну й "інструментальну" різноманітність управлінських процедур, що впливають на цей об'єкт. Об'єкти повинні рухатися в напрямі й з параметрами, що влаштовують суб'єкта державної політики.

Розглянемо більш докладно стан об'єктів державної економічної політики в Україні. Серед них особливо важливими є: динаміка національної економіки, її структура, конкурентоспроможність, рівень людського розвитку та інститути. Кількісні зміни цих об'єктів обумовлюють якісний стан усієї економічної системи суспільства в цілому.

У *табл. 1* наводяться дані за 2015 р. щодо валового національного доходу (ВНД) на одну особу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) 2011 р. за окремими країнами світу, включаючи Україну та сусідні країни.

Таблиця 1

Валовий національний дохід на одну особу населення у 2015 р., дол. США [28]

Країна	Обсяг	Країна	Обсяг	Країна	Обсяг
Катар	129916	Німеччина	45000	Туреччина	18705
Сінгапур	78162	Франція	38085	Азербайджан	16413
Кувейт	76075	Чехія	28144	Болгарія	16261
Ліхтенштейн	75066	Словенія	26764	Білорусія	15629
Бруней	72843	Естонія	26362	Китай	13345
Норвегія	67614	Литва	26006	Сербія	12202
ОАЕ	66203	Польща	24117	Грузія	8856
Люксембург	62471	Угорщина	23394	Вірменія	8189
Швейцарія	56364	РФ	23286	Україна	7361
Гонконг	54265	Казахстан	22093	Узбекистан	5748
США	53245	Румунія	19428	Молдова	5026

Результати аналізу даних *табл. 1* свідчать, що Україна має дуже низький рівень ВНД на одну особу населення з урахуванням паритету купівельної спроможності, навіть порівняно з країнами Центральної та Східної Європи, а також пострадянськими країнами. Лише у Молдові та Узбекистані цей показник є нижчим, ніж в Україні. Офіційне значення показника ВНД на одну особу населення у 2015 р. у Білорусії було у 2.12 раза більше, ніж в Україні, Казахстані – 3 рази, Польщі – 3.28, Литві – 3.53, Естонії – 3.58, Чехії – 3.82 рази. Щодо розвинених західних країн цей розрив є ще більшим. ВНД на особу населення у Франції перевищував український рівень у 5.17 раза, Німеччині – 6.11, Норвегії – 9.18.

Одним з найважливіших параметрів успішної реалізації економічної політики держави є індекс глобальної конкурентоспроможності країни і місце, яке вона займає у світі (*табл. 2*). Незважаючи на всю його умовність, цей індекс має багато позитивних моментів: належний рівень об'єктивності, порівнянність з іншими країнами, щорічність (регулярність) оприлюднення, постійний його моніторинг зарубіжними і вітчизняними експертами, що унеможливорює статистичні маніпуляції, тощо.

Таблиця 2

Індекс глобальної конкурентоспроможності (окремі країни) у 2016–2017 рр. [29]

Місце	Країна	Індекс	Місце	Країна	Індекс	Місце	Країна	Індекс
1	Швейцарія	5.8	11	Норвегія	5.4	30	Естонія	4.7
2	Сінгапур	5.7	12	Данія	5.3	36	Литва	4.5
3	США	5.6	13	Канада	5.3	40	Азербайджан	4.5
4	Німеччина	5.5	14	Катар	5.3	41	Польща	4.5
5	Нідерланди	5.5	15	Тайвань	5.3	42	Казахстан	4.5
6	Японія	5.5	16	Нова Зеландія	5.3	44	Латвія	4.5
7	Гонконг	5.5	17	ОАЕ	5.2	45	РФ	4.4
8	Фінляндія	5.5	18	Малайзія	5.2	53	Румунія	4.3
9	Швеція	5.4	19	Бельгія	5.2	66	Грузія	4.2
10	Велико-британія	5.4	20	Люксембург	5.2	79	Україна	4.0

Відповідно до *табл. 2* Україна, за даними Всесвітнього економічного форуму у 2016–2017 рр., за індексом глобальної конкурентоспроможності посідала досить низьку (79) позицію з показником 4.0, незважаючи на наш достатньо високий освітній, гуманітарний та науковий потенціал. Вперше Україну було включено до цього рейтингу у 1997 р. Значних позитивних змін за цей період у динаміці українського індексу конкурентоспроможності не відбувалося. Так, у 2009–2010 рр. Україна займала 82 місце з показником 3.95. Індекс глобальної конкурентоспроможності сусідніх країн вищий, ніж в Україні: Румунія – 4.3 (53 позиція), Польща – 4.5 (41 позиція), Литва – 4.5 (36 позиція).

Відставання України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності обумовлено багато в чому слабкістю і неефективністю державної економічної політики.

На рис. 2 зображено побудовану у теоретико-методологічному плані модель формування та реалізації державної економічної політики.

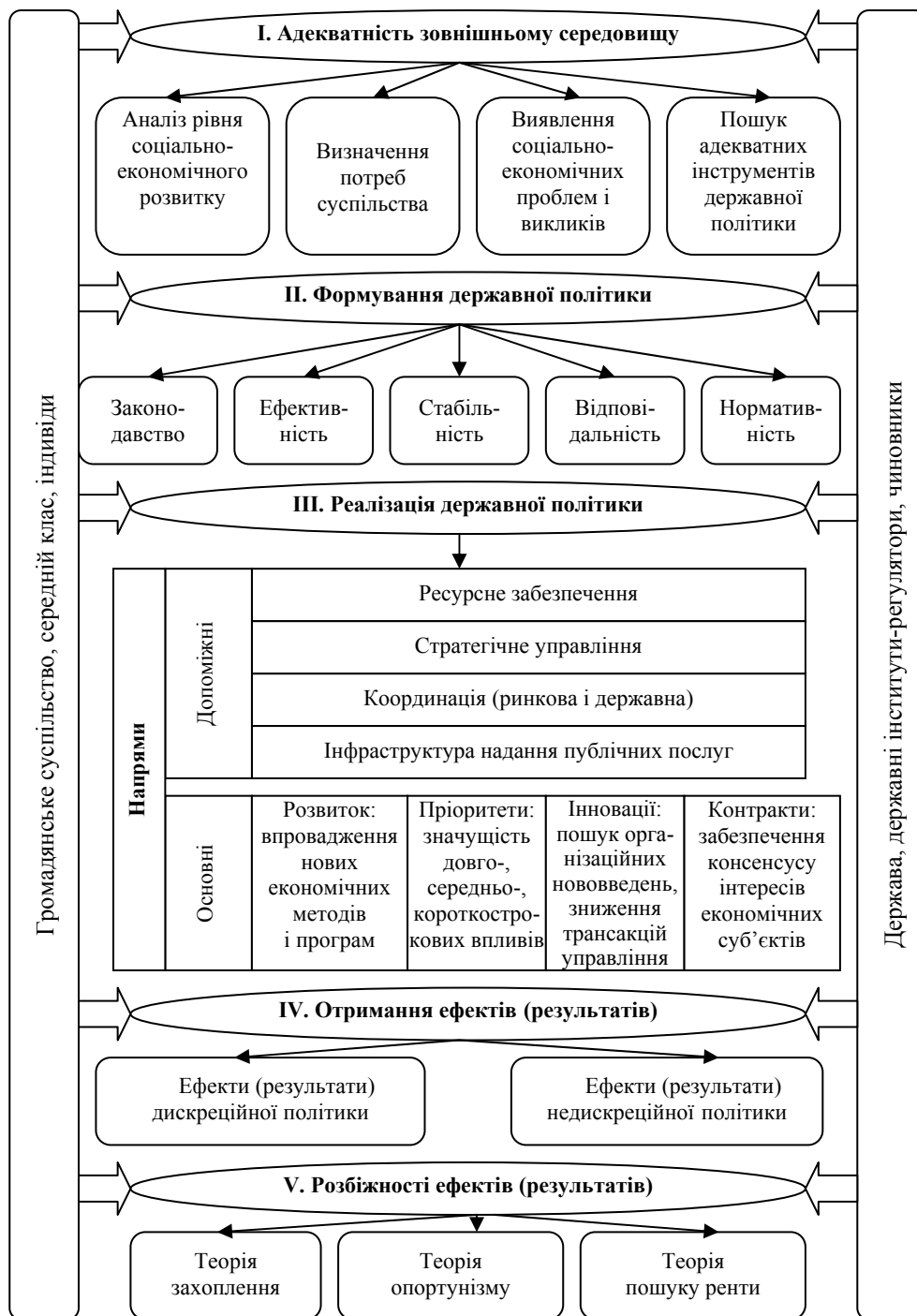

Рис. 2. Теоретико-методологічна модель формування та реалізації економічної політики держави

Джерело: складено автором.

Розглянемо *п'ять* основних елементів (складових) моделі докладніше.

I. *Адекватність політики зовнішньому середовищу*. Зміст та інструменти державної економічної політики неможливо розглядати без урахування стану зовнішнього середовища. Бажані кінцеві ефекти повинні відповідати рівню й якості розвитку національної економіки. Проте, з огляду на те що причинно-наслідкові зв'язки в системі "політика-економіка" складні, ефекти від реалізації економічної політики передбачити дуже важко [30, с. 18–19]. Крім того, досягнути повної релевантності отриманих даних про стан макроекономічного середовища, по суті, неможливо.

Неадекватне змісту державної політики зовнішнє середовище – прямий крок до помилок у формуванні конкретних регуляторних інструментів, що породжує невдачі у досягненні поставлених цілей. Унаслідок обмеженої раціональності суб'єктів національної економіки далеко не усі ефекти (результати) реалізації економічної політики можна передбачити *ex ante*.

II. *Розроблення (формування) державної економічної політики*. Економічну політику держави не можна розглядати поза відповідними законодавчими і нормативно-правовими документами. Правовий аспект державної політики забезпечується унормованою системою державного регулювання і реформування економіки. Саме в недоліках і прорахунках законодавства закладаються базисні помилки в державній економічній політиці. Проведення активної економічної політики вимагає додаткових джерел бюджетного фінансування, причому в умовах кризової динаміки ці джерела повинні бути максимально ефективними, щоб державні видатки могли компенсувати скорочення попиту приватного сектора.

Типовим для України є хронічне запізнення з ухваленням необхідних законодавчих актів і нормативних документів.

Соціально-економічні зрушення (як правило, негативні) стають надто гострим викликом для політико-економічної еліти, реакція на які є неефективною. У цих умовах посилюється загроза переходу до популістської економічної політики. Популісти завжди пропонують "прости" рішення. Популістська економічна політика не забезпечує належну суспільну стабільність. Відповідальність держави за цих умов стає головним чинником недопущення популізму економічної політики.

III. *Реалізація державної економічної політики*. Основою реалізації державної політики є наявність певного плану дій, в якому передбачувані ефекти стають складовою процесу досягнення цілей. Це питання має більшою мірою політичний та інституційний, ніж економічний характер. Такий підхід передбачає наукову розробку і наступну оцінку напрямів (основних і допоміжних) економічної політики, реалізація яких асоціюється з ефектами політико-економічних дій. Багато що тут залежить від професіоналізму і управлінського мистецтва відповідних державних регуляторів і конкретних чиновників.

Популістські рішення в процесі реалізації економічної політики апріорі виявляються неефективними. Реальні цілі політиків (передусім боротьба за владу) завжди прикриваються соціально привабливими ідеями, які насправді не забезпечують пріоритетів суспільного розвитку. Економічний популізм перекручує весь процес реалізації державної політики, робить неефективними її механізм та інструменти. Р. Дорнбуш і С. Едвардс визначили популізм як підхід до економіки, який робить акцент на зростанні та розподілі доходів і приділяє менше уваги інфляційним ризикам, бюджетному дефіциту, зовнішнім обмеженням і реакції економічних агентів на агресивну неринкову політику [31, с. 9].

IV. *Отримання ефектів (результатів)*. Варіації ефектів державної економічної політики можуть бути досить широкі – від негативних, пов'язаних з об'єктивними труднощами, нейтральних, в основі яких часто знаходиться небажання державних регуляторів реалізовувати свої повноваження (меншою або більшою мірою), до дійсно позитивних, які відображають ефективність державного регулювання національної економіки.

Соціально-економічні ефекти державної політики – важливий об'єкт аналізу, який мотивований реальними практичними викликами. Чому фактичний ефект політики, що реалізується, на практиці не збігається із запланованим результатом? Чому позитивні очікування від застосування тих чи інших регуляторних інструментів не справджуються? Які причини таких розбіжностей? Економічна теорія повинна пояснити ці причини.

При оцінюванні ефектів державної політики вирішальною є прогностична функція економічної теорії. З точки зору отримання ефектів (результатів), слід мати на увазі, що вихідним даним для їх дослідження завжди властивий певний рівень припущень. Високий рівень невизначеності у сфері економічної політики є природним у період кризових процесів, технологічного оновлення і структурних реформ.

Досягнення ефектів економічної політики може базуватися на правилах (недискреційний ефект) або здійснюватися на основі дискреційних форм. Правила визначають вибір певних рішень у кожний момент часу. При дискреційній політиці державні регулятори у процесі своєї діяльності виходять з конкретних обставин, тобто володіють свободою вибору певних інструментів у кожний момент часу. У слабкій державі дискреційні рішення часто набувають довільного характеру. Дотримання недискреційних правил важливе тому, що дає змогу зводити до належного мінімуму корупцію у політиці.

Основними ефектами державної економічної політики в Україні мають стати соціально-економічна стабільність, скорочення волатильності основних економічних параметрів стимулювання економічного

зростання. Однак насправді ситуація зовсім інша. Нестабільний стан і невизначені перспективи – реальність сучасної української економіки. Негативні ефекти економічної політики в Україні сьогодні виявилися досить чітко. Це низький потенціал зростання економіки, несприятливий інвестиційний клімат, скорочення чисельності кваліфікованої робочої сили, неефективний державний сектор економіки, відсутність конкуренції у багатьох секторах національного господарства, нерозвиненість фінансового ринку, корупція та нерівність розподілу доходів тощо. Низькі темпи економічного зростання закономірно обумовлюють ризик недосягнення задекларованих державою завдань, а значить, і загрозу суспільної нестабільності та низьких стандартів життя населення. Бойові дії, у свою чергу, відволікають значні фінансові ресурси і серйозно гальмують економіку, сповільнюючи її розвиток.

V. Розбіжності між отриманими і очікуваними ефектами. Відповідність між очікуваними і отриманими ефектами відображає рівень результативності державної політики. Реальний вплив на кінцеві результати (ефекти) реалізації політики – важливий критерій наявності сильної і ефективної економічної влади. Крім того, очевидно, що мінімізація розбіжностей між "планом" і "фактом" в економічній політиці пов'язується з активною позицією громадянського суспільства.

Щодо теоретико-методологічного плану, то найбільш перспективним є інституціональне пояснення розбіжностей між очікуваними і отриманими ефектами (результатами) реалізації державної політики. Це, передусім, теорія опортунізму як порушення норм, домовленостей, правил і звичаїв [32]. При цьому розглядається активний опортунізм (відверта неправда, шахрайство), що проявляється рідко, й більш поширений пасивний опортунізм як відсутність самовіддачі для досягнення найкращих результатів [33; 34].

У слаборозвиненій розбалансованій економіці у держави здебільшого відсутні необхідні інструменти чи засоби, які можуть дати позитивний ефект. Державні інститути не контролюють тут реальну ситуацію, а лише роблять вигляд, що здійснюють реформи. У цьому плані важливим є введення в аналіз функції корисності керівників державних органів-регуляторів, з урахуванням діючих обмежень. При цьому накладаються вимоги щодо цільового вирішення регуляторних завдань, визначення поведінки керівників і впливу цієї поведінки на отримання належних ефектів. Гострою проблемою є неефективність виконавців-чиновників, їх безвідповідальність, неспроможність і націленість на пошук ренти.

Згідно з теорією публічного управління важливим є завдання управління поведінкою виконавця [35]. Йдеться про формування таких стимулів для чиновників-агентів, щоб вони діяли відповідно до первинного змісту економічної політики держави. У макроекономічних теоріях раціональних і адаптивних очікувань визначено, як агент

повинен реагувати на ті або інші вищі урядові рішення, що впливають на економічну ситуацію, зокрема на сукупний попит, пропозицію і динаміку цін.

На невідповідність отриманих і очікуваних ефектів впливає наявність асиметрії інформації щодо змісту економічної політики. При цьому на перший план виходять конкретні технології маніпулювання громадською думкою: розкриття лише частини достовірної інформації, перекручення інформації (держава посилає неправдивий "сигнал" суспільству). Досвід багатьох країн свідчить, що медійна дезінформація може досить успішно змінювати бажання та сподівання електорату щодо ефектів державної політики. Значна частка населення починає дивитися на реальний стан національної економіки через "рожеві" окуляри й жити ілюзіями щодо можливостей держави.

Висновки. Запропоновані теоретико-методологічні підходи (несуперечливість інтересів держави і громадського суспільства, важливість забезпечення ефективності реалізації економічної влади, відповідність управлінського впливу суб'єкта і зворотних зв'язків між суб'єктом і об'єктами державного регулювання, значущість розширення "вікна" можливостей економічної політики, посилення орієнтації на ефекти (результати) реалізації державної політики, обмеження економічного популізму, досягнення вищого рівня відповідності між очікуваними і отриманими ефектами та ін.) дають змогу проводити обґрунтований аналіз державної економічної політики, тобто описувати, пояснювати те, що відбувається, конструювати логічну модель аналізу, а також дати прогноз щодо майбутніх ефектів. Це є невіддільним від наукового пояснення й передбачення розвитку соціально-економічних явищ і процесів, тобто наукового дослідження фактичного стану національної економіки.

Нині вирішити стратегічні завдання розвитку України можна лише при комплексному реформуванні економіки, державного управління і правоохоронної діяльності. Все більш насущним стає невідкладність переходу до такої економічної політики, яка б була адекватною гострим викликам для нашого суспільства. Без цього неминучим є потрапляння в загрозливий соціально-економічний "глухий кут" зі згубними наслідками для всього суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Б'юкенен Дж., Масгрейв М. Суспільні фінанси і суспільний вибір. Київ : Києво-Могилян. акад., 2004. 176 с.
2. Mundell R. Monetary Theory: Inflation, Interest, and Growth in the World Economy : Goodyear Publishing C°. 1971. 189 p.
3. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора. Київ : Основи, 1998. 854 с.
4. Tinbergen J. On the Theory of Economic Policy. Amsterdam : North-Holland, 1952. 78 p.

5. *Tinbergen J.* Economic Policy: Principles and Design. Amsterdam : North-Holland, 1956. 276 p.
6. *Геєць В. М.* Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України. Економіка України. 2016. № 12. С. 3–21.
7. *Малий І. Й., Діба М. І., Галабурда М. К.* Держава і ринок: філософія взаємодії. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 358 с.
8. *Ойкен В.* Основные принципы экономической политики. М. : Прогресс, 1995. 494 с.
9. *Ведунг Е.* Оцінювання державної політики і програм. Київ : Всесвіт, 2003. 350 с.
10. *Тертичка В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні : Київ : Основи, 2002. 750 с.
11. *Мазаракі А. А., Мельник Т. М.* Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 286 с.
12. *Макарова О. В.* Соціальна політика в Україні : монографія / Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ, 2015. 244 с.
13. *Чугунов І. Я., Макогон В. Д.* Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2014. № 4. С. 79–91.
14. *Тэтчер М.* Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира. М. : Алыгана Паблшер, 2003. 504 с.
15. *Фукуяма Ф.* Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке. М. : АСТ, 2010. 222 с.
16. *Жаліло Я. А.* Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави. Київ : НІСД, 2009. 336 с.
17. *Уманців Ю.* Економічна політика держави в умовах глобалізації. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2017. № 1. С. 5–18.
18. *Великий* тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2005. 767 с.
19. *Політологічний* енциклопедичний словник ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
20. *Stigler G.* The Theory of Economic Regulation. Bell Journal of Economics. 1971. № 2. P. 3–21.
21. *Peltzman S.* Toward a More General Theory of Regulation. Journal of Law and Economics. 1976. № 19. P. 211–240.
22. *Weingast B., Moran M.* Bureaucratic Discretion or Congressional Control: Regulatory Policymaking by the Federal Trade Commission. Journal of Political Economy. 1983. № 91. P. 765–800.
23. *Hood C.* Public Management for all seasons? Public Administration. 1991. Vol.69. Is.1. P. 3–19.
24. *Hood C., Jackson M.* Public Administrative Argument. Public Dartmouth Publishing Company, 1991. 221 p.
25. *Bevir M.* Governance: A very short introduction. Oxford, UK : Oxford University Press, 2013. 132 p.
26. *Bell S.* Economic Governance and Institutional Dynamics, Oxford University Press, Melbourne, Australia, 2002. 388 p.
27. *Bolton P., Dewatripont M.* Contract theory. Cambridge, MA : MIT Press, 2005. 724 p.

28. *Human Development Report*. URL : <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.
29. *World Economic Forum*. URL : http://www.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2016-17.pdf.
30. Сухарєв О. Економічна теорія і управління економікою: точки сполучення. Економічна теорія. 2014. № 1. С. 5–23.
31. *Dornbusch R., Edwards S. Macroeconomic populism. Journal of Development Economics*,. 1990. Vol. 32. № 2. P. 247–277.
32. Тамбовцев В. Планирование и оппортунизм. Вопросы экономики. 2017. № 1. С. 22–39.
33. *Bohte J., Meier K. J. Goal displacement: Assessing the motivation for organizational cheating. Public Administration Review*. 2000. Vol. 60. № 2. P. 173–182.
34. *Wathne K. H., Heide J. B. Opportunism in interfirm relationships: Forms, outcomes, ad solution. Journal of Marketing*. 2000. Vol. 64. № 4. P. 36–51.
35. *Ross S. A. The economic theory of agency: The principals problem. American Economic Review*. 1973. Vol. 63. № 2. P. 134–139.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2017.

Lagutin V. Economic policy of the state and effects of its realization.

Background. *Effective economic policy is an important component of state regulation of the national economy and socio-economic reform of society. The current crisis economic and socio-political processes in Ukraine, which are the result of both global globalization challenges and particular national contradictions, have revealed urgent problems in achieving socially acceptable effects of the implementation of the state's economic policy. Problems of the content and effects of state economic policy cannot but take into account the specific nature of relations between the state (state institutions-regulators, officials) and civil society (social groups, individuals-consumers of public services).*

Analysis of recent research and publications. *The works of domestic and foreign scientists occupy an important place among the significant scientific researches of the essence, mechanism and efficiency of the economic policy of the state. At the same time, the question of the effects (results) of economic policies, their evaluation and formation of procedures for achieving it require further research.*

The **aim** of the article is to reveal theoretical and methodological approaches to the analysis of economic policy and its effects, to substantiate the content of the concept of "the effects of the implementation of the state economic policy", and to identify the areas for achieving the appropriate effects of economic policy in Ukraine.

Materials and methods. *Theoretical and methodological basis of the article is the scientific works of domestic and foreign economists on problems of the state economic policy and increase of its efficiency. In the course of research, a set of scientific methods and approaches was used: systemic and structural-functional methods, scientific abstraction, analysis and synthesis, comparison, evolutionary and genetic approaches.*

Results. *The solution of the strategic tasks of Ukraine's development is possible only with an effective and balanced economic policy. The urgency of the transition to an economic policy that is adequate to the pressing challenges of our society becomes more and more urgent. The main effects of state economic policy in Ukraine should be social and economic stability, reducing the volatility of the main economic parameters of stimulating economic growth. Ultimately, it is necessary to ensure the effectiveness of the consistent application of regulatory tools and the formation of an effective transmission mechanism of the state's economic policy.*

Conclusion. *The proposed theoretical and methodological approaches allow us to carry out a well-founded analysis of the state economic policy, that is to describe, explain what is happening, construct a logical model of analysis, and also allow to forecast future effects.*

Keywords: economic policy, formation and implementation of policy, effects of economic policy, expected effects, received effects.

REFERENCES

1. *B'jukenen Dzh.*, Masgrejv M. Suspil'ni finansy i suspil'nyj vybir. Kyi'v : Kyjevo-Mogyljan. akad., 2004. 176 s.
2. *Mundell R.* Monetary Theory: Inflation, Interest, and Growth in the World Economy : Goodyear Publishing C°. 1971. 189 p.
3. *Stiglic Dzh. E.* Ekonomika derzhavnogo sektora. Kyi'v : Osnovy, 1998. 854 s.
4. *Tinbergen J.* On the Theory of Economic Policy. Amsterdam : North-Holland, 1952. 78 p.
5. *Tinbergen J.* Economic Policy: Principles and Design. Amsterdam : North-Holland, 1956. 276 p.
6. *Gejec' V. M.* Osoblyvosti vzajemozv'jazku ekonomichnyh i politychnyh peredumov rekonstruktyvnogo rozvytku ekonomiky Ukrainy. Ekonomika Ukrainy. 2016. № 12. S. 3–21.
7. *Malyj I. J.*, Dyba M. I., Galaburda M. K. Derzhava i rynek: filosofija vzajemodii'. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2005. 358 s.
8. *Ojken V.* Osnovnye principy jekonomicheskoy politiki. M. : Progress, 1995. 494 s.
9. *Vedung E.* Ocinjuvannja derzhavnoi' polityky i program. Kyi'v : Vsesvit, 2003. 350 s.
10. *Tertychka V.* Derzhavna polityka: analiz ta zdijsnennja v Ukraini : Kyi'v : Osnovy, 2002. 750 s.
11. *Mazaraki A. A.*, Mel'nyk T. M. Reguljatorna polityka u sferi zovnishnoi' torgivli. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2010. 286 s.
12. *Makarova O. V.* Social'na polityka v Ukraini : monografija / In-t demografii' ta social'nyh doslidzen' im. M.V. Ptuhy NAN Ukrainy. Kyi'v, 2015. 244 s.
13. *Chugunov I. Ja.*, Makogon V. D. Bjudzhetno-podatkovna polityka v umovah instytucijnyh peretvoren'. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2014. № 4. S. 79–91.
14. *Tjetcher M.* Iskusstvo upravlenija gosudarstvom. Strategii dlja menjajushhegosja mira. M. : Alygana Pabliher, 2003. 504 s.
15. *Fukujama F.* Sil'noe gosudarstvo: Upravlenie i mirovoj porjadok v XXI veke. M. : AST, 2010. 222 s.
16. *Zhalilo Ja. A.* Teorija ta praktyka formuvannja efektyvnoi' ekonomichnoi' strategii' derzhavy. Kyi'v : NISD, 2009. 336 s.
17. *Umanciv Ju.* Ekonomichna polityka derzhavy v umovah globalizacii'. Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. 2017. № 1. S. 5–18.
18. *Velykyj tлумachnyj slovnyk ukrai'ns'koi' movy.* Harkiv : Folio, 2005. 767 s.
19. *Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk ; za red. Ju. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka.* Kyi'v : G'eneza, 2004. 736 s.
20. *Stigler G.* The Theory of Economic Regulation. Bell Journal of Economics. 1971. № 2. P. 3–21.
21. *Peltzman S.* Toward a More General Theory of Regulation. Journal of Law and Economics. 1976. № 19. P. 211–240.
22. *Weingast B.*, Moran M. Bureaucratic Discretion or Congressional Control: Regulatory Policymaking by the Federal Trade Commission. Journal of Political Economy. 1983. № 91. P. 765–800.
23. *Hood C.* Public Management for all seasons? Public Administration. 1991. Vol.69. Is.1. P. 3–19.
24. *Hood C.*, Jackson M. Public Administrative Argument. Public Dartmouth Publishing Company, 1991. 221 p.

25. *Bevir M.* Governance: A very short introduction. Oxford, UK : Oxford University Press, 2013. 132 p.
26. *Bell S.* Economic Governance and Institutional Dynamics, Oxford University Press, Melbourne, Australia, 2002. 388 p.
27. *Bolton P., Dewatripont M.* Contract theory. Cambridge, MA : MIT Press, 2005. 724 p.
28. *Human Development Report.* URL : <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.
29. *World Economic Forum.* URL : http://www.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2016-17.pdf.
30. *Сухарев О.* Економічна теорія і управління економікою: точки сполучення. Економічна теорія. 2014. № 1. С. 5–23.
31. *Dornbusch R., Edwards S.* Macroeconomic populism. Journal of Development Economics,. 1990. Vol. 32. № 2. P. 247–277.
32. *Tambovcev V.* Planirovanie i opportunizm. Voprosy ekonomiki. 2017. № 1. S. 22–39.
33. *Bohte J., Meier K. J.* Goal displacement: Assessing the motivation for organizational cheating. Public Administration Review. 2000. Vol. 60. № 2. P. 173–182.
34. *Wathne K. H., Heide J. B.* Opportunism in interfirm relationships: Forms, outcomes, ad solution. Journal of Marketing. 2000. Vol. 64. № 4. P. 36–51.
35. *Ross S. A.* The economic theory of agency: The principals problem. American Economic Review. 1973. Vol. 63. № 2. P. 134–139.